

๑๐. ภิกขุคณอบเพกขภาวปัญฺหา ๒๐

พระราชชาติธัมมามว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน แม้พระพุทฺธพจนันนี พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงภาสิตแล้วว่า 'ความดำริอย่างนี้ว่า 'เราจะบริหารภิกษุสงฆ์หรือ หรือว่าภิกษุสงฆ์มีตัวเราเป็นที่พำนัก' ดังนี้ มิได้มีแต่พระตถาคตเลย' ดังนี้. ก็เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงคุณตามที่เป็นจริง ของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า เมตไตรย ได้ตรัสแล้วอย่างนี้ว่า 'พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า เมตไตรย นั้น จักบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่พັນเดียว เหมือนเราผู้ตถาคตบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่ร้อยละยวอยู่ในกาลนี้ แม้ฉันทัน' ดังนี้. ถ้าว่าพระผู้มีพระภาคได้ตรัสแล้วว่า 'ดูก่อนอานนทฺ ความดำริอย่างนี้ว่า 'เราจะบริหารภิกษุสงฆ์หรือ หรือว่าภิกษุสงฆ์มีตัวเราเป็นที่พำนัก' ดังนี้ มิได้มีแต่พระตถาคตเลย' ดังนี้. ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'เราบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่ร้อยละยว' ดังนี้ นั้นเป็นผิด. ถ้าว่าพระตถาคตตรัสแล้วว่า 'เหมือนเราผู้ตถาคตบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่ร้อยละยวอยู่ในกาลนี้ แม้ฉันทัน,' ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'ดูก่อนอานนทฺ ความดำริว่า 'เราจะบริหารภิกษุสงฆ์หรือ หรือว่าภิกษุสงฆ์มีตัวเราเป็นที่พำนัก' ดังนี้ มิได้มีแต่พระตถาคตเลย' ดังนี้ แม้ฉันทันก็ผิด. ปัญหาแม้ทั้งสองเงื่อนไข มาถึงพระผู้เป็นเจ้าแล้ว ปัญหาอันพระผู้เป็นเจ้า ฟังแก้ไขให้แจ่มแจ้งเถิด."

พระเถรเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาค แม้ได้ทรงภาสิตพระพุทฺธพจนันนี ว่า 'ดูก่อนอานนทฺ ความดำริว่า 'เราจะบริหารภิกษุสงฆ์ดังนี้หรือ หรือว่าภิกษุสงฆ์มีตัวเราเป็นที่พำนัก' ดังนี้ อย่างนี้มิได้มีแต่พระตถาคตเลย' ดังนี้. เมื่อพระองค์ทรงแสดงคุณตามที่เป็นจริงของพระผู้มีพระภาคเจ้าแม้ทรงพระนามว่า เมตไตรย ได้ตรัสแล้วว่า 'พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า เมตไตรยนั้น จักบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่พັນเดียว เหมือนเราบริหารภิกษุสงฆ์มิใช่ร้อยละยวอยู่ในกาลนี้ แม้ฉันทัน' ดังนี้. ก็ในปัญหานี้ เนื้อความหนึ่งเป็นสาวเสส มีส่วนเหลือเนื้อความหนึ่งเป็นนิรวเสสไม่มีส่วนเหลือ. พระตถาคตเจ้ามิได้ทรงดำเนินตามบริษัท. ส่วนบริษัทดำเนินโดยเสด็จพระตถาคตเจ้า. แม้วาจาว่าเรา ว่าของเรา นี้เป็นแต่สมมติ พระโองการตีมิใช่ปรมาตม. ความรักของพระตถาคตเจ้าปราศจากไปแล้ว ความเยื่อใยปราศจากไปแล้ว และความถือว่าของเรา ย่อมไม่มีแต่พระตถาคต, ก็แต่ว่าความอาศัยยึดเหนี่ยวย่อมมี. อุปมาเหมือนแผ่นดินเป็นที่อาศัยตั้งอยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในพื้น สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ เป็นผู้ตั้งอยู่ในแผ่นดินโดยแท้, แต่ว่า ความเพ่งว่า 'สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ ของเรา' ดังนี้ ย่อมไม่มีแก่แผ่นดินใหญ่ ฉันทัน; พระตถาคตเจ้าเป็นที่พึ่งอาศัยของสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ พึ่งพระตถาคตโดยแท้, ก็แต่ว่า ความเพ่งว่า 'สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ ของเรา' ย่อมไม่มีแต่พระตถาคตเลย ฉันทัน."

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนมหาเมฆใหญ่ เมื่อยังฝนให้ตกเฉพาะกาล ย่อมให้ความเจริญแก่หญ้า และต้นไม้ และสัตว์ของเลี้ยง และมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมตามเลี้ยงไว้ซึ่งสันตติ, ก็สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น เป็นผู้อาศัยฝนเป็นอยู่, ก็แต่ว่า ความเพ่งว่า 'สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ของเรา' ดังนี้ ย่อมไม่มีแก่มหาเมฆ ฉะนั้น; พระตถาคตยังกุศลธรรมให้เกิดแก่สัตว์ทั้งปวง ย่อมตามรักษาสัตว์ทั้งปวงไว้, ก็สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น เป็นผู้อาศัยพระศาสดาเป็นอยู่, แต่ว่า ความเพ่งว่า 'สัตว์ทั้งปวงเหล่านี้ของเรา' ย่อมไม่มีแต่พระตถาคต ฉะนั้น; ซึ่งเป็นดั่งนั้นเพราะเหตุไร? ซึ่งเป็นดั่งนั้นเพราะความที่ปฏิญญาไปตามซึ่งตนพระตถาคตละเอียดได้แล้ว."

ร. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ปัญหาพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าคลี่คลายออกได้แล้วด้วยเหตุทั้งหลายต่าง ๆ, ปัญหาอีกพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากระทำให้ตื่นได้แล้ว, ขอดพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทำลายได้แล้ว, ชฎาพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากระทำไม่ให้เป็นชฎาแล้ว, มีดกระทำให้เป็นแสงสว่างแล้ว, ปรึปวาพทั้งหลายพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าหักเสียแล้ว, จักษุของชินบุตรทั้งหลายอันพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าให้เกิดขึ้นได้แล้ว."